

Motion till riksdagen 2012/13:Ub495

av **Ibrahim Baylan m.fl. (S)**

Politik för vuxenutbildningen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vuxenutbildningens uppdrag och styrkor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utmaningar som vuxenutbildningen kan bidra till att möta.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fler studieplatser inom den kommunala vuxenutbildningen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om riktade insatser såsom uppsökande av, information till och motivation av studieovana grupper.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om det riktade statsbidraget för vuxenutbildning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utbildningskontrakt.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av fler studieplatser i yrkeshögskolan.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om det viktiga livslånga lärandet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om validering.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utbildning i svenska för invandrare.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om den nya gymnasieskolans krav på mer vuxenutbildning.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om allas möjlighet att läsa inom vuxenutbildningen.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökat regionalt samarbete.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om styrning, uppföljning och kontroll av vuxenutbildningsinsatser.

Fel! Okänt namn

Vår syn på vuxenutbildningens uppdrag och styrkor

Utbildning är inte något man får en gång som ung och förvaltar tills man blir gammal. Företag och organisationer behöver kompetenta medarbetare, i ständig utveckling. Det kräver investeringar i kompetensutveckling, yrkesutbildning och vuxenutbildning. Det är en ekonomisk fråga om Sveriges konkurrenskraft, men lika mycket en ideologisk fråga om människans rätt till kunskap, utveckling och därmed frihet. Vi sänker inte människors pris – vi ger alla möjligheten att höja sitt värde.

Vi ser vuxenutbildning som en möjlighet till personlig utveckling genom utbildning och bildning som öppnar för vidare studier. Vi ser också vuxenutbildningens viktiga roll i att erbjuda utbildning och bildning som svarar mot arbetsmarknadens och näringslivets behov samt vara en motor för kompetensutveckling för vuxnas lärande i arbetsituationer då behovet av uppdaterad kunskap är stor i dagens arbetsmiljöer.

Inte minst är vuxenutbildning viktig för att den ger människor kompetens att vara aktiva samhällsmedborgare som tillvaratar sina rättigheter och fullgör sina skyldigheter.

Den kommunala vuxenutbildningen finns i stort sett i varje kommun och är därför nära medborgarna, den ger samma kompetens och behörighet som ungdomsskolan och ger därför vuxna möjlighet att komplettera sin tidigare utbildning eller skaffa sig ny kompetens. Den har, när den fungerar som bäst, en flexibel organisation som inte är knuten till terminer och läsår och kan därför anpassas till samhällets, näringslivets och individens behov med kombinationer av olika utbildningar, utbildningsnivåer, närundervisning och distansundervisning.

Utmaningar som vuxenutbildningen kan bidra till att möta

Globaliseringen ökar den internationella konkurrensen och ställer allt högre krav på svenskt näringsliv och svensk arbetsmarknad. Den vuxna befolkningen måste därför ständigt uppdatera sin kompetens. En stor utmaning vi har i Sverige idag är att 800 000 personer i arbetsför ålder i Sverige idag saknar gymnasieutbildning, något som kraftigt försvårar möjligheten att få arbete eller att byta arbete om man inte längre trivs med sitt jobb.

Särskilt allvarligt är att långtidsarbetslösheten ökar och antalet arbetslösa som har mycket svårt att ta sig in på arbetsmarknaden ökar. Antalet personer som varit arbetslösa riktigt länge, mer än två år, har de senaste fem åren ökat från drygt 28 000 till nästan 70 000. Den genomsnittliga arbetslöshetstiden har ökat med cirka 40 procent jämfört med 2006. Ungdomsarbetslösheten, oavsett vilket mått som används, är mycket hög och har ökat under de senaste fem åren, och också bland unga har långtidsarbetslösheten ökat.

En annan utmaning är den demografiska utvecklingen. En åldrande befolkning medför stora pensionsavgångar som måste ersättas och allt större vårdbehov. Ungdomsskolan klarar inte att fylla luckorna och det kommer att uppstå stor arbetsbrist inom en rad sektorer, inte minst inom vård och omsorg, om inte även den vuxna befolkningen får kompetens för de jobb som finns. Det gäller inte minst den nyanlända befolkningen som oavsett en kort eller lång utbildningsbakgrund snabbare behöver få tillgång till såväl språkutbildning, yrkesutbildning som akademisk utbildning.

Fler studieplatser inom den kommunala vuxenutbildningen

Över 400 000 personer i Sverige vaknar varje dag upp till ytterligare en dag av arbetslöshet. Samtidigt har regeringens projekt med sysselsättningsfas, tidigare kallad fas 3, blivit en av Sveriges största arbetsgivare. Ett projekt som stänger in människor i verksamheter utan möjligheter att utvecklas och komma vidare. Detta samtidigt som var tredje försök från arbetsgivare att anställa någon misslyckas eftersom man inte hittar personer med rätt kompetens för just det arbetet. Så här kan det inte fortgå. Vi socialdemokrater vill investera i framtidens konkurrenskraft genom att satsa på fler möjligheter till utbildning.

Vi behöver utbildning som främjar rörlighet och flexibilitet: arbetsmarknadsutbildning, vuxenutbildning och kompetensutveckling. Fler ska våga och kunna ta nya steg i arbetslivet, våga släppa taget om det gamla och kliva in i någonting nytt. Genom en konsekvent satsning på människors kompetens kan arbetslösheten bekämpas. Det handlar om yrkesutbildning och högskoleutbildning för att möta arbetsmarknadens behov men också om nya utbildningschanser för alla som hamnat långt från arbetsmarknaden. Rejäl resurser måste satsas på alla de ungdomar som tillåtits misslyckas i skolan för att de ska nå gymnasiekompetens och ett varaktigt jobb. Det behövs också riktade insatser mot de grupper som inte tar del av vidareutbildning i arbetslivet. Det kan handla om uppsökande verksamhet med information och insatser för att motivera människor att läsa vidare.

De neddragningar inom vuxenutbildningen som gjordes efter valet 2006 var omfattande. Regeringen har backat en del de senaste åren på grund av konjunkturen, men antalet platser inom vuxenutbildningen har långt ifrån motsvarat det behov som finns. Regeringen har sedan 2011 dragit ned det statliga stödet till vuxenutbildningen och planerar fortsatta stora neddragningar de kommande tre åren.

Sverige behöver stora investeringar i att fler ska få möjlighet till utbildning. Utbildning inom kommunal vuxenutbildning och yrkesvux samt inom ramen för yrkeshögskolan behöver dimensioneras för att motsvara det behov som finns. I en tid av en mycket hög arbetslöshet är det helt rätt läge att satsa på en mer kompetent befolkning som kan ta morgondagens jobb. Därför mot-

Fel! Okänt namn på

sätter vi oss regeringens stora neddragningar på det statliga stödet till vuxenutbildning.

Det riktade statsbidraget för vuxenutbildning

Riksdagen uppmanade regeringen i ett tillkännagivande i februari 2012 att ta fram ett förslag om ett riktat statsbidrag för vuxenutbildning som garanterar en hög nivå på utbildningen. Riksdagens beslut grundade sig på en motion från oss socialdemokrater.

Riksdagen hade flera skäl till sitt beslut. Allt fler arbetsgivare rapporterar svårigheter att – trots hög arbetslöshet – hitta rätt arbetskraft. I lågkonjunktur gäller det att ta till vara möjligheterna att bygga på människors kunskapsbas så att de står redo när de nya jobben kommer. Riksdagen konstaterar också att rekordstora ungdomskullar nu lämnar gymnasieskolan. Många längtar efter högre studier eller kommer att behöva komplettera och fortbilda sig för att bli attraktiva på arbetsmarknaden. Antalet platser inom vuxenutbildningen under föregående och innevarande mandatperiod är färre än under mandatperioden 2002–2006 trots att det då var högkonjunktur. Platserna inom yrkeshögskolan och yrkesvux täcker inte behoven på långa vägar.

Riksdagen framhöll dessutom att de förändringar som konstant pågår på arbetsmarknaden medför att arbetskraften ständigt, oavsett konjunktur, har ett behov av kunskapspåfyllnad. Att satsa på vuxenutbildning är ett av de mest effektiva sätten att bryta kunskapsklyftor mellan människor och skapa ett samhälle utan stora klyftor. Riksdagen poängterar avslutningsvis att vuxenutbildningen riskerar att i hög grad bli ett offer för besparingar om inte det riktade statsbidraget återinförs.

Med anledning av riksdagens beslut är det nu hög tid att återinföra det riktade statsbidraget för vuxenutbildningen.

Utbildningskontrakt

För unga som saknar en gymnasieexamen är inte fokus på att snabbt komma ut i arbete det långsiktigt mest effektiva. Tvärtom kan en insats som leder till ett tillfälligt jobb minska individens möjligheter att klara den egna försörjningen på lång sikt. Kraftfulla, riktade utbildningsinsatser med syfte att lyfta så många unga som möjligt till gymnasiekompetens är viktigare för att pressa tillbaka ungdomsarbetslösheten. Det är att ta ansvar både för samhällsekonomin och för individens möjligheter på lång sikt. En möjlighet till fullföljd gymnasieutbildning i den tidiga vuxenåldern ger den arbetslöse betydligt bättre chanser på arbetsmarknaden i flera decennier framåt.

För att pressa tillbaka ungdomsarbetslösheten och ge unga bra förutsättningar att lyckas på arbetsmarknaden vill vi införa ett utbildningskontrakt för alla unga arbetslösa under 25 år som inte fullgjort sina gymnasiestudier. Utbildningskontraktet innebär att man erbjuds en individuellt utformad utbild-

ningsplan och garanteras insatser som ska leda fram till gymnasieexamen. För unga som är under 25 år ska det inte längre vara möjligt att få stöd från det offentliga utan att man följer en handlingsplan som leder till gymnasieexamen.

Satsa på fler yrkeshögskoleplatser

Utbildningarna inom yrkeshögskolan leder i mycket hög utsträckning till arbete. Yrkeshögskoleutbildningar en viktig förutsättning för att kunna tillgodosätta behovet av rätt arbetskraft och för att kunna underlätta företagsetableringar inom specifika områden.

Behovet av och efterfrågan på yrkeshögskoleutbildningar ökar varje år. Ansökan om att få starta yh-utbildning är långt fler än de som beviljas. År 2011 beviljades endast 25–30 procent av ansökningarna om att bedriva yh-utbildning med statligt stöd och det var i genomsnitt 3,7 sökande per studieplats. Med de goda resultat som utbildningen ger bör platserna kraftigt utökas. I samband med detta bör en översyn göras var i landet platserna finns så ingen del av landet förfördelas.

Vi vill också prova att satsa på särskilda utbildningar inom yrkeshögskolan inom socialt utsatta områden riktade mot studenter med utländsk bakgrund syftande till att bygga ihop språklig och kulturell kompetens med företagande och handel.

Även om akademiska utbildningar och utbildningar inom yrkeshögskolan har olika struktur och innehåll är det mycket viktigt att undvika vattentäta skott mellan utbildningsformerna. Studenterna och deras fortsatta utvecklingsmöjligheter måste stå i fokus. Studenter på yrkeshögskolan måste kunna gå vidare till högskolan och högskolestudenter kan ha god nytta av att komplettera sin akademiska utbildning med kurser inom yrkeshögskolan.

För största möjliga flexibilitet bör också möjligheterna för sökande att läsa en yrkeshögskoleutbildning på distans utvecklas. Distansutbildning är en form som efterfrågas alltmer av de grupper som attraheras av yrkeshögskoleutbildningar. Många önskar också utbildningar på halvfart för att kunna kombinera sin utbildning med arbete.

Det viktiga livslånga lärandet

Rätten till arbete är tätt sammankopplad med möjligheten till utbildning, och den är helt avgörande både för vår framtida konkurrenskraft som land, och varje individs möjlighet att forma sitt eget liv. Därför är investeringar i utbildning både en ekonomisk och en ideologisk fråga, och det är den som ska föra Sverige framåt. Oavsett om man söker arbete eller vill utvecklas i arbetslivet ska man alltid veta att ett livslångt lärande är fullt möjligt – och tillgängligt för alla.

Fel! Okänt namn på

Den demografiska utmaningen är stor och kompetensutveckling av anställda gör oerhört mycket för att människor ska kunna och vilja arbeta längre, vilket är viktigt för att kunna finansiera framtidens välfärd. I dag blir människor arbetslösa för att jobben förändras, kompetensutveckling kan förhindra det.

Det handlar om den svenska konkurrenskraften. För att stärka vår ställning på den globala marknaden måste vi lära snabbare än konkurrenterna. Kompetens är det enskilt viktigaste som företag pekar på när de pratar om konkurrenskraft. Vi behöver se över individens möjligheter till finansiering av det livslånga lärandet.

Validering är ett viktigt instrument i det framtida livslånga lärandet, och metoderna för validering behöver utvecklas och kvalitetssäkras. För nationen är det viktigt att hela arbetskraften har en god generell grund att stå på och snabbt och flexibelt kan inhämta nya kunskaper anpassade till arbetslivets behov.

Utbildning i svenska för invandrare

Dagens utbildning i svenska för invandrare behöver utvärderas. Idag är inte utbildningen tillräckligt anpassad till människors förkunskaper. Många verkar hamna fel i systemet, de läser på för låga nivåer, t ex gymnasiekurser trots att de har högskoleexamen från hemlandet, vilket i onödan förlänger arbetsmarknadsinträdet. Modern teknik behöver också användas i större utsträckning.

Vi menar att det är högprioriterat att investera i svenska för invandrare-lärares kompetensutveckling då en mycket stor andel av lärarna saknar ämneskompetens i ämnet svenska som andraspråk. Behörighetskravet är dessutom för lågt satt och bör höjas.

Undervisningen i svenska för invandrare måste på ett mer ingående sätt kombineras med praktik och arbetslivsorientering. Det är också på tiden att kraftfulla åtgärder sätts in för att organiseringen av validering av betyg och kompetens och annan utbildning verkligen sker så att människor slipper läsa om det de en gång redan läst. Det är slöseri med både människors tid och samhällets resurser.

En kraftfull satsning på att erbjuda fler studerande svenskundervisning på sitt modersmål behövs och skrivningarna om modersmålets betydelse i läroplan och kursplan stärkas. Kommunerna ska erbjuda ett kontinuerligt intag av studerande samt erbjuda flexibla studietider. Många som kommer till Sverige talar flera språk och är vana vid akademiska studier. Vi vill att det på några ställen i landet införs intensivkurser i svenska på högskola eller universitet för dem som önskar.

Vi avvisar bestämt tanken om att begränsa antalet terminer inom svenska för invandrare. Det skulle innebära att de som har en längre väg att gå, exempelvis analfabeter, slussas ut i den kommunala vuxenutbildningen, där det inte blir lättare att anpassa undervisningen individuellt.

En viktig fråga för många invandrare som lämnat sfi och gått över till att läsa grundläggande vuxenutbildning handlar om den egna finansieringen av studierna. Många hamnar med mycket stora skulder då de tvingas ta lån för att läsa in svensk grundskolekompetens. Det är orimligt menar vi att vuxna ska behöva låna pengar inom studiemedelssystemet för att skaffa sig grundskolekompetens. Detta bör ses över.

Den nya gymnasieskolans krav på mer vuxenutbildning

Med den nya gymnasieskola vi är mitt inne i har ambitionerna på yrkesprogrammen sänkts genom att kunskapskraven i svenska och engelska blivit lägre. Vi anser att det är helt fel väg att gå. Fler, inte färre, måste få de kunskaper som är så viktiga för både individens och landets framtid. Eftersom inte alla gymnasieutbildningar idag automatiskt ger högskolebehörighet ställs de enskilda ungdomarna inför kravet att läsa utökat program eller att läsa in efteråt. När regeringen valt att dra ner antalet platser i vuxenutbildningen samtidigt som fler personer kan förväntas behöva läsa in sin behörighet inom vuxenutbildningen riskerar det att konkurrera ut andra som vill studera.

Ett annat problem som kan uppstå med de taktiska val ungdomar kommer att göra i och med den nya gymnasieskolan är att de kan välja ett teoretiskt program men i vuxen ålder vilja omskola sig och gå ett yrkesinriktat program. Det krävs att vi då har en väl utbyggd vuxenutbildning som inte stoppar människors vilja till omskolning och vi behöver därför se över allas möjligheter att läsa in en yrkesutbildning, oavsett vad man tidigare läst.

Antagningsreglerna till högskolan missgynnar de elever som upptäcker att de efter avslutat gymnasium saknar den särskilda behörighet de behöver och läser in denna i efterhand samt de som av olika skäl inte klarat av att få godkänt i alla ämnen under sin gymnasietid. De utbildningsval som görs tidigt i livet bör naturligtvis inte få sådana livsavgörande konsekvenser.

Underlätta möjligheten att läsa inom vuxenutbildningen

Många människor behöver en möjlighet att kombinera arbete med studier för att höja sin kompetens och ha beredskap för den typ av omställning som arbetslivet ofta kräver, inte minst under lågkonjunkturer. Det måste vara en reell möjlighet att studera inom vuxenutbildningen på deltid parallellt med att man arbetar. Studierna ska kunna bedrivas på grundskole- eller gymnasienivå för att uppnå en gymnasieexamen med grundläggande och särskild behörighet till högskolan.

Fel! Okänt namn på

Den som är 18 eller 19 år och har gått ut gymnasiet och vill studera på komvux eller folkhögskola har inte rätt till studiemedel förrän höstterminen det år denne fyller 20 år. Innan dess har man bara rätt till studiehjälp, vilket innebär ett mycket lägre belopp. Det innebär att de elever som gått gymnasieskolans yrkesprogram och som inte fått högskolebehörighet inom ramen för programmet och som direkt vill komplettera inom vuxenutbildningen får det mycket svårt att klara sin försörjning under studierna. Det bör ses över om det är rimligt att systemen utestänger unga människor från vidareutbildning även i fortsättningen.

Stimulera fram regionalt samarbete

Under de riktade satsningarna mot yrkesvux har vi sett många goda exempel på där olika aktörer samverkat och resultatet har blivit mycket bra för såväl individ som samhälle och näringsliv. Vi menar att fler sådana statliga styrningsmekanismer som t ex att olika aktörer ska samverka för att få resurser är rätt väg att gå.

Styrning, uppföljning och kontroll av vuxenutbildningsinsatser

Vi behöver få bättre kontroll över om de statliga resurser som avsätts till vuxenutbildning också bidrar till att uppfylla våra mål om livslångt lärande. Kommunerna får statliga medel för grundläggande vuxenutbildning och gymnasial vuxenutbildning, men bilden över vad kommunerna erbjuder är för dålig. Vi behöver därför med hjälp av Skolinspektionen följa upp vuxenutbildningsinsatser på ett mer ingående sätt än vad som görs idag.

Stockholm den 5 oktober 2012

Ibrahim Baylan (S)

Louise Malmström (S)

Caroline Helmersson Olsson (S)

Gunilla Svantorp (S)

Håkan Bergman (S)

Thomas Strand (S)

Adnan Dibrani (S)